

Оксана Ворощук
(Івано-Франківськ, Україна)

ПОГЛЯДИ ГАЛИЦЬКИХ ПЕДАГОГІВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ УЧНІВСЬКОГО САМОУПРАВЛІННЯ У НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ (перша половина ХХ ст.)

Наша країна потребує громадян, яким властиві ініціативність, самостійність думки, здатність здійснювати суспільний вибір, розвинене почуття власної гідності, творча активність. Важливу роль у вихованні людини нової доби відіграє учнівське самоуправління, значення якого в сучасних умовах зростає, а одночасно змінюється його зміст, форми та методи. На даному етапі розвитку системи освіти в житті школи учнівське самоуправління є самостійним соціальним інститутом, який забезпечує громадянське становлення особистості.

В сучасній педагогічній науці проблема учнівського самоуправління представлена досить широко. Так, механізм становлення розвитку самоврядування як результат процесу управління вихованням дітей у колективі відображений в працях Л. Гордіна, В. Коротова, М. Поташника, Г. Цибулька, В. Ященка; форми організації самоврядування і шляхи підвищення його ефективності розкриваються в роботах С. Білоусова, М. Красовицького, О. Мунтян, Б. Набока, Г. Паперної, М. Сметанського, Л. Тищенко, Б. Тютюна. Звертаються до проблем учнівського самоуправління, розкриваючи процеси, що відбуваються в Галичині І. Андрухів, І. Курляк, Н. Сабат, Б. Савчук, Б. Ступарик, М. Чепіль та ін. У працях І. Курляк, В. Стинської, Б. Ступарика простежується ріст навчальних закладів у Галичині на початку ХХ ст. Важливий вклад в організацію учнівського самоврядування внесли галицькі педагоги М. Галущинський, І. Ющишин, П. Біланюк., Д. Малинівський, М. Яцків, І. Туркевич, С. Русова, Ю.Дзерович та інші галицькі педагоги.

Самоуправління входило в галицьке шкільництво поступово. У Рогатинській гімназії вже на початку ХХ ст. воно дало позитивні результати. Спроби впровадження учнівського самоуправління в Станіславській гімназії були ще перед війною, але воєнні дії припинили експеримент. Після війни у 1920/21 навчальному році самоуправління було введено як спробу в окремих класах. І вже в 1931/32 навчальному році педагогічна рада ввела у всіх класах гімназії самоврядні шкільні громади, «щоби цим способом дати самій молоді виявити свою активність у всіх ділянках шкільного життя» [7, с. 9].

Важливого значення учнівському самоуправлінню в виховному процесі надав директор Рогатинської української приватної гімназії М.Галущинський. Він запровадив учнівське самоуправління у 1910/11 навчальному році. Аналізуючи досвід своєї роботи, він зробив висновок, що «переміна... школи в

шкільну громаду є тим шляхом, який забезпечить підготовку молоді до досягнення найвищого імперативу в національному вихованні – здобуття української державності, осягне ідеал суспільної відповідальності за свою працю і за свої вчинки» [2, с.9].

Він наголошував, що «шкільна громада має бути мала держава із всіма державними і громадськими інституціями, що є конечні для існування держави і які, як конечні, витворило суспільне життя. Почнемо від того, що шкільна громада сама дбає і відповідає за лад і порядок у своїй школі або класі, що вона осуджує сама тих, що провинилися проти ладу і порядку, і розвиває і плекає у всіх почуття краси» [2, с.9-10].

У педагогічних поглядах М. Галущинського також зауважуємо, що шкільна громада і самоуправління повинні стати «мрією і найвищим ідеалом того мікроорганізму суспільного, яким є школа з своїми учениками і учителями»[3, 10]. Слід зазначити, що самоуправління мало готувати особу до самодіяльності, бути підготовкою до її громадського життя. Це була «шкільна держава», на зразок практикованої в Америці. «Самоуправа» була пещеною дитиною М.Галущинського, «якою він захоплювався, в неї вірив і її любив».

І.Юцишин, об'єктивно оцінюючи потребу учнівського самоуправління у виховному процесі, присвятив цій проблемі ряд статей, які були опубліковані у 1927 р. У них, аналізуючи суспільний розвиток, він вказує, що життя суспільств вступило в знак найвищого розвитку демократизму, і в цих суспільствах одиниця приневолена виявляти максимум орієнтації, ініціативи й чину не тільки в індивідуально-особистому й родинному житті, але й у загальному національному господарстві. Свої власні хотіння та особисту волю вона мусить підпорядковувати загальній волі нації. І. Юцишин бачив важливу роль учнівського самоуправління у виховному процесі і пропонував розвивати у школах інституції й організації шкільного самоврядування.

До інституцій шкільного самоуправління він відносить шкільні каси ощадності і шкільні кооперативи. Організації шкільного самоврядування формувалася з шкільних і класових господарів, класних керівників навчання, самоосвітніх і драматичних гуртків, а також відносив до них співочі дружини, спортивні і «забавово-прогулькові» гуртки, гуманітарні спілки, бібліотечні і контрольні комісії, мирові і дисциплінарні суди, зв'язкових і вістунів [8, с.3].

І. Юцишин вказував на необхідність зміни становища вчителя в навчально-виховному процесі. Важливою справою, вважає автор, є педагогічний нагляд за самоврядуванням. Усі організації й інституції шкільного самоврядування повинні розвивати свою діяльність у рамках статутів, які опрацьовують учительські збори і затверджує шкільна влада.

Таку організацію шкільного самоврядування І. Ющишин пояснює вимогами тогочасної педагогічної філософії, яка вимагала, щоб вчитель не вчив, розвивав і виховував учня, але й керував їх навчанням, розвитком і вихованням як старший і досвідчений співробітник школи.

Поруч із розвитком інституцій і організацій шкільного самоврядування І. Ющишин «дає методичні поради педагогам щодо психологічної підготовки учнів до участі в самоврядуванні, проведенні установчих зборів, розподілу доручень, аналізує можливі помилки і упущення в організації цієї справи, вказує мету діяльності кожної інституції і організації, детально описує, як налагодити їх роботу...» [6, с.42].

Як бачимо, І. Ющишин покладав великі надії на педагогів, які брали безпосередню участь в організації учнівського самоуправління.

На прикладі «громадського устрою» 6 класу П. Біланюк побачив роль учнівського самоуправління в виховному процесі і вважав, що самоуправління було потрібне кожній школі і кожному класу, тому що воно забезпечувало учням «...на вдержанні ладу, порядку, спокою і повного забезпечення добрих умовин розвитку ума, здоровля тіла і здоровля душі» [1, с.37].

Ю. Дзерович стверджував, що багато від'ємних сторінок зникло із шкільного життя завдяки самоуправі. Добре організована і ведена самоуправа може полегшити справу шкільної дисципліни і полегшити виховання.

Щоб самоуправління дало добрий результат у виховному процесі, Ю. Дзерович вважав за необхідне взяти під контроль ось що: «а) заки дамо ученикам самоуправу, треба впевнитися щодо їх добрих намірів; бодай більша частина учеників мусить мати добрі переконання, щоб не дати стероризуватися гіршим одиницям; б) виховник повинен добре знати свою клясу, її життя, щоб запобігти небезпекам і провинам; в) самоуправа не сміє бути скомплікована й забирати багато часу, щоб не перешкоджувала шкільній науці; г) вона не може перемінитися в забавку, щоб лише час прогайнувати; в самоуправі мусить панувати поважний дух, відповідний вікові й обов'язкам учнів; д) треба розумного провідника-виховника, а тоді може самоуправа багато доброго зробити, особливо серед занедбаної молоді» [4, с.124].

С. Русова в основу виховної праці ставила культ своєї нації і усе багатство нації бачить у особах, а усе життя її у вільному розвитку усіх здібностей. Кожній особі потрібно дати можливість чину. А кожна особа є велика цінність, тому нова школа працює над створенням осіб суцільних, міцних і духом, і тілом. Школа повинна допомагати дитині в процесі самовизначення, викликати в кожного учня процес свідомого самовиховання, «бо тільки сам учень може під впливом розуму заволодіти своїми інстинктами, регулювати свої імпульси, свої почуття, вести охоче свою працю, маючи в цьому самовихованню дві мети:

розвинути усі природні скарби, щоб стати людиною в найширшому розумінню і – знати яку користь принести власним життям другим людям» [5, с.111].

На думку галицьких педагогів, залучення учнів до самоуправління покликане допомагати їм у процесі життєвого самовизначення, вирішенні дилеми «я чи суспільство», виробленні звички жити в колективі, підпорядковувати свої особисті інтереси суспільним.

Вищенаведене дозволяє зробити висновок, що галицькі педагоги побачили важливу роль учнівського самоуправління у виховному процесі. Воно спонукало учнів до вироблення в них позитивних рис характеру, до формування почуття колективізму, відповідальності, дисциплінованості, порядності, самодіяльності, мало бути підготовкою до майбутнього громадянського життя.

Список використаних джерел

1. Біланюк П. Громадський устрій класи як виховний чинник. *Шлях виховання й навчання*. 1938. Ч. 1. С. 36-43.
2. Галущинський М. Національне виховання. Львів, 1920. 30 с.
3. Галущинський М. Шкільні громади. *Наша школа*. 1914. Зш.1. С. 6-22.
4. Дзерович Ю. Педагогіка. Львів, 1937. 240 с.
5. Русова С. Моральні завдання сучасної школи. *Рідна Школа*. 1938. Ч. 7. С. 109-113.
6. Ступарик Б., Михайлишин Р. Педагогічна концепція Івана Ющишина. Івано-Франківськ, 1998. 86 с.
7. XII Звіт дирекції державної гімназії з руською мовою навчання в Станіславові за шкільний рік 1931/32. Станіславів, 1932. 48 с.
8. Ющишин І. Про шкільне самоврядування. *Шлях виховання й навчання*. 1927. Ч. 2. С. 2-5.